

PERCEPCJA I FUNKCJE PRZESTRZENI PUBLICZNEJ W OPINII JEJ UŻYTKOWNIKÓW (PRZYPADEK POZNAŃ)

dr hab. Waldemar W. Budner
Profesor nadzwyczajny UEP
Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu
Katedra Ekonomiki Przestrzennej
i Środowiskowej

Streszczenie

W artykule przedstawiono badanie percepcji pojęcia przestrzeni publicznej oraz funkcji przez nie pełnionych w Poznaniu, zwracając szczególną uwagę na place i pomniki. Badanie empiryczne zrealizowano z wykorzystaniem ankiety skierowanej do 300 respondentów. Przeprowadzone w pracy postępowanie badawcze pozwala stwierdzić, że przestrzenie publiczne pełnią różne funkcje i zaspakajają potrzeby swoich użytkowników w różnych aspektach życia. Poznań posiada wiele atrakcyjnych miejsc publicznych, z którymi szczególnie mieszkańcy bardzo szczególnie chętnie się utożsamiają i w których chętnie często przebywają. Pojęcie „przestrzeń publiczna” jest kojarzone głównie z obszarem do którego można łatwo dotrzeć i korzystać z niego swobodnie, a jej postrzeganie ma charakter subiektywny i jest w dużej mierze uzależnione od statusu społeczno-zawodowego, wyznawanego od systemu wartości i wiedzy ogólnej.

Słowa kluczowe

przestrzeń publiczna, badanie preferencji

Aleksandra Mazur
Specjalistka PR

1. Wstęp

Badanie percepcji przestrzeni publicznej, czyli tego jak przestrzeń publiczna jest postrzegana przez swoich użytkowników, wiąże się z odbiorem i interpretacją wrażeń z nią związanych oraz semantyką samego pojęcia przestrzeń publiczna. Zdaniem E. Cichej Pazder [2007] percepcja to nie tylko proces fizjologiczny, ale również psychosomatyczny łączący postrzeganie sensoryczne (emocjonalne) z percepcją sensualną (postrzeganiem za pomocą zmysłów). To proces poznawczy, dzięki któremu człowiek jest w stanie uzewnętrznic swoje odczucia związane z doświadczaniem pewnych zjawisk, miejsc i zdarzeń.

Głównym celem przebywania ludzi w miejskich przestrzeniach publicznych jest zaspakajanie w jak najwyższym stopniu ich potrzeb [Zawadzki, 1970]. Od jakości przestrzeni publicznej, jej wyglądu oraz wyposażenia zależy

sposób zachowania osób z niej korzystających. Zdaniem psychologów są to następujące reakcje: poznawcze (identyfikacyjne), popędowo motywacyjne (dynamiczne) oraz przystosowawcze (adaptacyjne) [Cichy Pazder, 2007].

To, w jaki sposób będziemy doświadczać danej przestrzeni, jak będziemy ją postrzegać, w dużym stopniu zależy od jej cech przestrzennych. Przestrzenie atrakcyjne wizualnie, efektowne, wyodrębnione z całości, bądź w odpowiedni sposób pogrupowane szybko zapadają w pamięć – zostają zatrzymane w świadomości. Zapamiętujemy najczęściej to, co dostarcza nam wielu emocji, co się wyróżnia, co udało nam się osobiście doświadczyć i czego forma jest łatwa w interpretacji [Szewczuk, 1984].

Celem pracy jest zbadanie percepcji pojęcia „przestrzeń publiczna” oraz funkcji pełnionych przez poznańskie przestrzenie publiczne, zwracając szczególną uwagę na place i pomniki. Dla realizacji podjętego celu przeprowadzono w połowie 2013r. badanie

ankietowe skierowane do grupy 300 respondentów, będących użytkownikami przestrzeni publicznych Poznania. Było to 160 kobiet i 140 mężczyzn (udział odpowiednio 53% i 47%). Ponieważ tematyka poruszana w kwestionariuszu jest stosunkowo trudna i wymaga ogólnej wiedzy wynikającej z doświadczenia, skierowano ją tylko do respondentów dorosłych. 2/3 z nich to mieszkańcy Poznania (55%) i aglomeracji poznańskiej (10%). Opinie tej grupy respondentów pozwoliły na uzyskanie informacji, jak obywatele swojego miasta postrzegają przestrzenie publiczne, z którymi „obcuja” na co dzień. Pozostali uczestnicy (1/3) to mieszkańcy innych miejscowości z terenu Wielkopolski. Ich spostrzeżenia są również bardzo istotne, ponieważ możliwe jest zweryfikowanie, jak przestrzeń publiczna jest postrzegana przez ich doraźnych użytkowników, zazwyczaj nie związanych emocjonalnie z tymi miejscami, a także nie utożsamiającymi się z nimi. Główną grupę respondentów (80%) stanowiły osoby młode i w średnim wieku (18-43 lata). Mniej licznie reprezentowane były grupy osób starszych: 44-59 lat (13%) i 60 lat i więcej (7%). Biorący udział w badaniu, to osoby dobrze wykształcone. Większość respondentów posiada wykształcenie wyższe (66%) lub średnie (31%). Osoby z wykształceniem zawodowym stanowiły pozostały niewielki udział (3%). Analizując rozkład respondentów ze względu na status zawodowy można zauważyć dominację dwóch grup, które tworzą: pracujący zawodowo (42%) oraz studenci i uczniowie (46%). Emeryci i renciści, przedsiębiorcy oraz bezrobotni stanowili zaledwie 12% badanej populacji. Uzyskano w ten sposób obraz przeciętnego respondenta będącego młodym (lub w średnim wieku) poznaniakiem, aktywnym zawodowo, legitymującym się wyższym wykształceniem (lub jeszcze studiującym). Przedstawiona wyżej próba nie jest w pełni reprezentatywna, pozwala jednak na ograniczone wnioskowanie skłaniające do uogólnień.

2. Pojęcie i rola przestrzeni publicznej

Pojęcie przestrzeni publicznej jest definiowane w literaturze na wiele różnych sposobów: jako przestrzeń będąca własnością wszystkich nieprywatną, przestrzeń powszechnie dostępną, służącą ogółowi, przeznaczoną dla wszystkich, bądź przestrzeń tworzącą różnorodne interakcje społeczne. Przestrzeń publiczna interpretowana przede wszystkim jako dobro publiczne wywodzi się z klasycznej ekonomii dobrobytu. Twórcą teorii dóbr publicznych jest P. A. Samuelson, który dobro publiczne interpretuje poprzez jego użyteczność dla każdego obywatela, a korzystanie z niego przez jedną osobę, nie pozbawia innych tego przywileju. P. A. Samuelson [1954, s.387-389] formułując teorię dóbr publicznych, stwierdził też, że dobra publiczne posiadają dwie cechy:

- 1) nie można ich wyłączyć z konsumpcji;
- 2) nie są konkurencyjne konsumpcyjnie. Cechy dóbr publicznych są rozpatrywane od strony sposobu użytkowania, a nie własności.

W Polsce w znacznym stopniu nastąpiło zrównanie tego, co publiczne z tym, co państwowe. T. Markowski [2007, s.10] uważa to za wyraźny błąd.

Podobną interpretację przestrzeni publicznej zawiera „Karta Przestrzeni Publicznej” [2009]. Dokument ten zakłada, że o publicznym charakterze przestrzeni przesądza sposób, w jaki jest użytkowana, a nie własność. Ponadto dokument ten podkreśla, że przestrzeń ma charakter publiczny, ponieważ jest wspólnie użytkowana przez różne podmioty. W rozumieniu Karty przestrzenią publiczną jest „dobro wspólnie użytkowane, celowo kształtowane przez człowieka, zgodnie ze społecznymi zasadami i wartościami służące zaspokojeniu potrzeb społeczności lokalnych i ponadlokalnych”.

Przestrzeń publiczna jest jednym z podstawowych składników struktury przestrzennej każdego miasta. Jej jakość odgrywa bardzo ważną rolę w życiu mieszkańców i rozwoju miasta. Publiczna przestrzeń miejska: koncentruje w sobie jego życie publiczne, jest znakiem rozpoznawczym (wizerunkiem) i symbolem tożsamości miasta, stanowi cel wizyt turystów i innych przyjezdnych, jest miejscem pracy, rozrywki, spotkań jego mieszkańców oraz wydarzeń kulturalnych i imprez sportowych.

M. Czepczyński [2012] zauważył, że przestrzeń miejska złożona jest z dwóch autonomicznych podsystemów, powiązanych i współdziałających ze sobą, według zasady sprzężeń zwrotnych:

- urbanistycznego, w którego skład wchodzi naturalne, antropogeniczne oraz materialne elementy struktury przestrzennej miasta,
- społecznego, który jest tworzony przez wszystkich korzystających z dóbr miejskich, ich opinie i poglądy, gdzie najważniejszą grupą są mieszkańcy miasta.

Zadaniem każdej przestrzeni publicznej jest tworzenie sprzyjających warunków do budowania relacji międzyludzkich i rozwoju społecznego. Uczestnictwo w życiu społeczności lokalnej i doświadczenia z tego płynące wpływają na rozwój społeczny człowieka. Ponadto na wyzwalanie aktywności społecznej może wpływać odpowiednia jakość i liczebność przestrzeni, pełniących funkcję miejsc spotkań. Ogromne znaczenie posiadają tu takie atrybuty przestrzeni jak: korzyści płynące z lokalizacji, dostępność komunikacyjna, a także atrakcyjność form architektonicznych. Przestrzenie publiczne realizują zadania, mające bardzo istotne znaczenie dla rozwoju jednostek społecznych, a także dla rozwoju różnych zbiorowości, które w swojej egzystencji jako konieczne upatrują dostęp do miejsc publicznych i ogólnodostępnych. Standard miejskich przestrzeni publicznych może odzwierciedlać stopień zaspokojenia podstawowych potrzeb społecznych. Obecność w mieście obiektów oraz przestrzeni o charakterze publicznym jest niejako świadectwem, informującym o stopniu zaspokojenia potrzeb społeczeństwa [Maga Jagielnicka 2012, s.34].

Podsumowując, przestrzeń publiczna to przykład dobra publicznego o charakterze lokalnym. Jej wartość użytkowa skierowana jest do ogółu, dostęp do niej powinien mieć każdy i każdy może ją w równym stopniu użytkować. Obszar ten posiada szczególne znaczenie w zaspokajaniu potrzeb społeczności lokalnych, co wynika przede wszystkim z jego położenia, a także cech funkcjonalno-przestrzennych [Czepczyński 2012, s.12]. Jest ona bardzo ważna, ponieważ wpływa na jakość życia swoich użytkowników (a więc nie tylko mieszkańców) będąc jednym z najważniejszych mierników rozwoju miasta. Tworzy tym samym, tzw. megaprojekt, którego społecznym wyrazem jest wizerunek i tożsamość miasta.

3. Funkcje przestrzeni publicznej

Mieszkańcy (użytkownicy) miast korzystają z przestrzeni publicznej w różnorodny sposób. J. Gehl [2009] usystematyzował ich aktywność w trzech grupach:

- aktywności konieczne do których należą czynności niezbędne w życiu, wykonywane codziennie (np. robienie zakupów, czekanie na tramwaj czy przejście do pracy);
- aktywności opcjonalne to takie, które nie są konieczne w codziennym życiu, jednak znacznie je umilają i czerpiemy z nich korzyści, przynoszą radość i pozwalają odpocząć, należą do nich: szeroko pojmowana rekreacja, odpoczynek w parku na świeżym powietrzu, jazda na rowerze, spacer czy picie kawy w kawiarnianym „ogródku”;
- aktywności społeczne są to czynności, jak sama nazwa wskazuje, związane z życiem społecznym, a dokładniej z relacjami zachodzącymi między ludźmi, należą do nich: spotkania ze znajomymi, konwersacje, nawiązywanie nowych znajomości, słuchanie czy oglądanie.

„Dobra” przestrzeń publiczna w mieście spełnia różnorodne funkcje, które przyczyniają się do jego rozwoju, a także pobudzają funkcje społeczno-gospodarcze. Korzyści z tego czerpią różnorodni beneficjenci, począwszy od miast, poprzez regiony i kraj, a skończywszy na korporacjach ponadnarodowych [Markowski T., 2001, s.17].

W opinii E. Litwińskiej [2012, s.23-24] przestrzeń publiczna służy wypełnianiu następujących funkcji: dystrybucji ruchu pieszego, celebrowaniu religijnym i społecznym, imprezom publicznym, spotkaniom, rekreacji, rozrywce, kulturze. Elementem towarzyszącym przestrzeniom publicznym są często różnego rodzaju usługi, m.in. handel i gastronomia. Autorka zwraca też uwagę na to, kto jest adresatem przestrzeni. Przestrzeń publiczna ma służyć zarówno lokalnej jak i „zewnętrznej” społeczności, tj.: gościom, inwestorom, turystom i innym interesariuszom.

R. Maga Jagielnicka [2012, s.33] przestrzeń publiczną upatruje jako specyficzną ofertę, dostępną dla każdego, która spełnia następujące funkcje:

- informacyjną informuje o poziomie życia mieszkańców;
- wizualną odpowiada za postrzeganie miasta przez społeczeństwo, za tworzenie jego wizerunku na zewnątrz;
- stymulującą wzbudza zainteresowanie miastem.

T. Ossowicz [2009], przedstawił najbardziej rozbudowany zestaw pięciu rodzajów funkcji przestrzeni publicznej. Są to funkcje:

- techniczne;
- społeczne;
- kulturalne;
- gospodarcze;
- kompozycyjne.

Wyróżniając funkcje techniczne przestrzeni publicznej autor miał na myśli przede wszystkim to, że są to miejsca, gdzie kierowane są przepływy ludności (generowany jest ruch pieszych, jazda na rowerach, rolkach itp.). Przestrzeń publiczna sprzyja budowaniu kontaktów, nawiązywaniu nowych znajomości, a także przepływowi informacji. To miejsca, w których ludzie bardzo chętnie przebywają, odpoczywają i uprawiają sport i rekreację.

Jesteśmy społeczeństwem, które do prawidłowego funkcjonowania potrzebuje kontaktu z innymi ludźmi. Lubimy, kiedy ktoś nas słucha i sami również potrzebujemy być wysłuchani. Potrzebujemy miejsc, z którymi będziemy mogli się utożsamiać, eksponować swoje symbole, demonstrować wartości, kulturować tradycje. Takim miejscem są właśnie przestrzenie publiczne w mieście, które są kwintesencją miejskości, symbolem wspólnoty, obszarem nasilonych kontaktów społecznych.

Przestrzeń publiczna to scena życia kulturalnego miasta, to miejsca gdzie bardzo często odbywają się ogólnodostępne imprezy, spektakle, wystawy czy koncerty. To otwarte fora, dzięki którym mieszkańcy mają możliwość obcowania ze sztuką, uczestnictwa w różnorodnych wydarzeniach kulturalnych. Działalność medialna, design, sztuka to czynniki przyciągające ludzi do miast, a także stanowiące wartość dodaną dla ich gospodarek [Matusiak, 2010, s.54].

Przestrzeń publiczna pełni funkcje gospodarcze, ponieważ jest miejscem, gdzie wytwarzane są różne dobra, świadczone usługi, tworzone idee, w celu spełnienia potrzeb społeczeństwa. Przestrzeń publiczna to miejsce atrakcyjne dla prowadzenia licznych rodzajów działalności, to zazwyczaj miejsca prestiżowe, które podnoszą rangę danego miasta.

Kolejną funkcją przestrzeni publicznej jest funkcja kompozycyjna. Odpowiednio zaprojektowana przestrzeń publiczna może spajać poszczególne części miasta, być ich łącznikiem, a tym samym porządkować ruch pieszy, kołowy czy rowerowy, wyznaczając szlaki komunikacyjne, korytarze. Może służyć uwydatnianiu tego, co atrakcyjne w krajobrazie miejskim i tuszować to, co nie do końca odpowiada naszym oczekiwaniom estetycznym [Wantuch Matla 2012, s.374]. Ponadto istnienie przestrzeni publicznych wspiera orientację w mieście, ponieważ są to najczęściej miejsca prestiżowe, symboliczne, o wyjątkowej atmosferze.

W procesie kształtowania przestrzeni publicznych bardzo ważna jest dbałość o jej funkcjonalność. Podnoszą ją elementy małej architektury, takie jak: fontanny, miejsca do siedzenia, kosze na śmieci, pomniki, rzeźby, słupy ogłoszeniowe i inne detale architektoniczne. Elementy te przyczyniają się również w znaczący sposób do podniesienia jakości przestrzeni publicznych i spełniają przy tym ważne funkcje, do których należą [Strategia ..., 2004]:

- dostarczanie wartości estetycznych i duchowych;
- umilanie życia mieszkańcom oraz turystom;
- stanowienie punktów orientacyjnych w przestrzeni;
- zapewnienie lepszej komunikacji pieszej i drogowej;
- zwiększenie bezpieczeństwa miejsca;
- budowanie tożsamości miasta.

Podsumowując, należy stwierdzić, że przestrzeń publiczna spełnia różnorodne funkcje. Analiza literatury pozwala na wyodrębnienie tych najważniejszych, które odgrywają zasadniczą rolę w zaspokajaniu potrzeb ludzkich i oddziałują na rozwój samego miasta. Mogą mieć zgeneralizowany charakter lub uszczegółowiony (jak w dalszej części badania empirycznego). Należy też pamiętać, że różne typy przestrzeni publicznych mogą pełnić całkiem odmienne funkcje.

4. Percepcja przestrzeni publicznych Poznania

Warto uzmysłowić sobie, iż postrzeganie przestrzeni publicznej uzależnione jest od kultury danego społeczeństwa (regionu/kraju). Chcąc sprawdzić jak użytkownicy przestrzeni publicznych Poznania je postrzegają, należy w pierwszej kolejności ustalić, co rozumieją oni pod pojęciem „przestrzeń publiczna”. Na tak zadane pytanie aż 90% respondentów wskazało, że jest to miejsce, do którego można swobodnie dotrzeć i z niego korzystać. W drugiej kolejności, pod względem liczby wskazań, znalazły się trzy odpowiedzi o zbliżonym udziale:

1. kojarząca przestrzeń publiczną z ulicą, placem, bądź rynkiem (62%);
2. zwraca uwagę na formę własności przestrzeni jest to dobro wspólne (57%);
3. jako przestrzeń, do której użytkownicy mają nieodpłatny dostęp, gdzie mogą nawiązywać nowe kontakty, spotykać się ze znajomymi (56%).

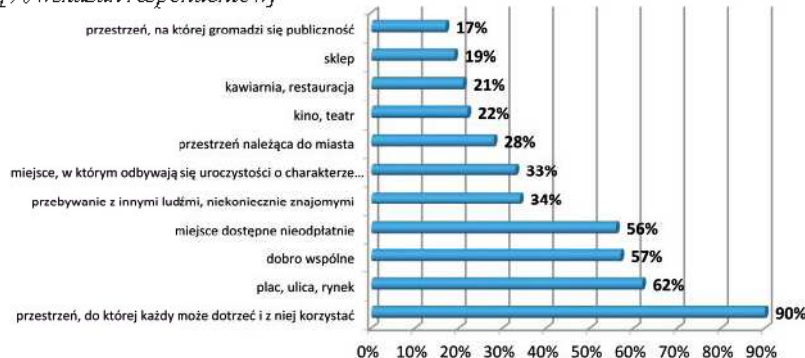
Ogół uzyskanych odpowiedzi zawiera Rysunek 1.

Jaką rolę odgrywają przestrzenie publiczne dla swoich użytkowników? Na tak postawione pytanie ankietowani odpowiedzieli, że przestrzeń publiczna jest dla nich przede wszystkim przestrzenią społeczną, w której spotykają się z innymi ludźmi, nawiązują nowe znajomości i rozwijają dotychczasowe kontakty (75% wskazań). Dla blisko co drugiej osoby (46%) tereny te są miejscem, gdzie chętnie uprawia się różnego rodzaju sporty na świeżym powietrzu, spaceruje, podejmuje różne aktywności rekreacyjne, miło spędza czas, odpoczywa (43% badanych wskazało tę odpowiedź) lub są miejscem rozrywki (38%). W świetle tych odpowiedzi można uznać, iż przestrzeń publiczna jest środowiskiem, od którego zależy jakość i komfort życia jego uczestników (Rysunek 2).

Analizując wyniki odpowiedzi ze względu na status zawodowy użytkowników, rezultaty były odmienne. Zarówno pracujący zawodowo, jak i przedsiębiorcy przestrzeń publiczną traktują jako miejsce, gdzie spotykają się ze znajomymi, nawiązują nowe kontakty, często biznesowe. To przestrzeń, w której się relaksują, odpoczywają po ciężkim dniu, uprawiają sporty, korzystają z różnych form rozrywki, a także robią zakupy. Bezrobotni chętnie przebywają na terenie przestrzeni publicznych, szukają

Rysunek 1

Rozumienie pojęcia „przestrzeń publiczna” przez jej użytkowników [% wskazań respondentów]

Suma udzielonych przez respondentów odpowiedzi przekracza 100%, ponieważ ankietowani mogli udzielić więcej niż jedną odpowiedź.

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 2

Funkcje pełnione przez przestrzenie publiczne [% wskazań respondentów]

Suma udzielonych przez respondentów odpowiedzi przekracza 100%, ponieważ ankietowani mogli wskazać maksymalnie trzy odpowiedzi udzielić więcej niż jedną odpowiedź.

Źródło: opracowanie własne.

kontaktów, spotykają się ze znajomymi, odpoczywają, a także szukają rozrywek. Prawie wszyscy ankietowani emeryci i renciści, jako główną funkcję pełnioną przez przestrzenie publiczne wskazali, że jest to miejsce spotkań i nawiązywania nowych znajomości. Osoby starsze chętnie robią zakupy w tych miejscach oraz wypoczywają. W przypadku uczniów i studentów, miejsca te odgrywają różnorodne role. Młodzi ludzie chętnie do nich dojeżdżają, by spotkać się w grupie znajomych, aktywnie spędzić czas, np. biegając, spacerując, jeżdżąc na rolkach. Ponadto bardzo chętnie uczestniczą w różnych wydarzeniach kulturalnych odbywających się w miejscach publicznych, korzystają z kawiarni, restauracji, klubów znajdujących się w sąsiedztwie przestrzeni publicznych, a także uczą się do egzaminów.

Kolejnym elementem poddanym ocenie respondentów była kwestia różnorodności funkcji pełnionych przez przestrzenie publiczne. Mimo tego, że poznańskie przestrzenie publiczne spełniają szeroki wachlarz funkcji, to jednak wymagania społeczeństwa są ogromne i ciągle rosną. Połowa ankietowanych uważa, że zakres tych funkcji jest niewystarczający i wymaga dalszego rozszerzenia. Jedynie 13% pytanych było w pełni usatysfakcjonowana gamą funkcji poznańskich przestrzeni, nie widziała w nich żadnych braków. Niepokojącym jest fakt, że ponad 40% osób nie miało swojego zdania i nie wypowiedziało się w tej kwestii.

W procesie kształtowania przestrzeni publicznych bardzo ważna jest dbałość o jej funkcjonalność. W tym kontekście place miejskie są ważnymi przestrzeniami publicznymi w mieście, które kształtują miejską tożsamość, są powodem do dumy, wypełniając również specyficzne funkcje. O funkcje, jakie pełnią dla swoich użytkowników poznańskie place miejskie zapytano ankietowanych. Na podstawie uzyskanych odpowiedzi można stwierdzić, że place miejskie w Poznaniu spełniają trzy główne funkcje: rekreacyjną, społeczną oraz kulturalną. Co drugi respondent korzysta z przestrzeni placów miejskich jeżdżąc na rowerze czy rolkach, odpoczywając na ławeczkach, czy spacerując. Place są przestrzeniami społecznymi, gdzie ludzie spotykają się ze znajomymi, nawiązują nowe znajomości i kontakty, np. biznesowe. Ponadto respondenci chętnie uczestniczą w różnorodnych wydarzeniach kulturalnych odbywających się na płycie poznańskich placów. Kalendarz imprez Poznania jest szeroki i zawsze cieszy się dużym zainteresowaniem, zarówno ze strony mieszkańców, jak i turystów. 28% ankietowanych wskazało na funkcję reprezentacyjną placów, deklarując tym samym uczestnictwo w pochodach, paradach i innych uroczystościach o podniosłym, patetycznym charakterze, często związanych z obchodami świąt narodowych. Prawie co piąta osoba upatruje te miejsca jako atrakcyjne do robienia zakupów. Dla nieco ponad 15% respondentów place pełnią funkcję ekspozycyjną są miejscami, na których odbywają się wystawy rzeźb, obrazów, organizowane są różnego typu pokazy i prezentacje (Rysunek 3).

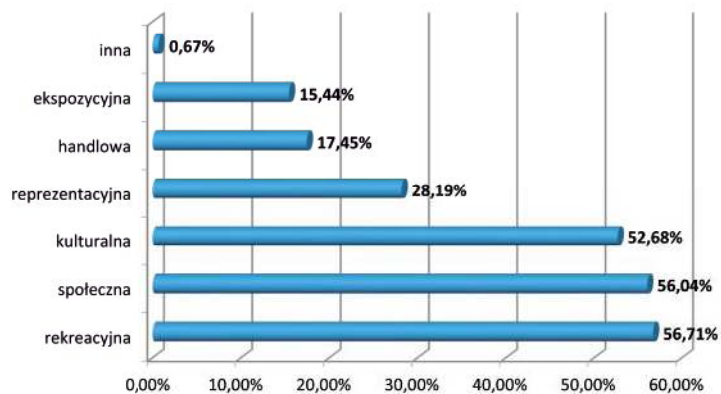
Forma przestrzeni publicznej i mała architektura tworzą miejsce, a od jakości tych elementów zależy, czy będzie ono chętnie odwiedzane. Zdaniem B. Jałowieckiego i E. Sekuły [2009] „w przestrzeni zapisane są zbiorowe dzieje narodu, ale także indywidualne historie ludzi, którzy w danym miejscu żyli i w jakiś sposób odcisnęli w nim swój ślad”. Pomnik natomiast jest zmaterializowanym odzwierciedleniem wartości istotnych dla danego społeczeństwa w danym czasie przywołuje ważne wydarzenia i postaci. Dobra rzeźba (pomnik) powinna organizować przestrzeń, być wyznacznikiem miejsca, atrakcyjnym akcentem w miejskiej strukturze przestrzeni publicznych, skłaniać do refleksji. Pomniki pełnią różne role w przestrzeni publicznej i te funkcje mogą być odmienne dla jej różnych użytkowników.

Analiza odpowiedzi respondentów na pytanie: o funkcje jakie pełnią dla nich pomniki w przestrzeni publicznej wskazuje, że pomniki mają dla nich przede wszystkim wartość historyczną i utylitarzną. Dla blisko 60% ankietowanych pomniki stanowią zarówno zmaterializowaną replikę historii, niosącą wspomnienie o dawnych miejscach, wydarzeniach, bądź postaciach, jak i punkty orientacyjne dla różnych grup społecznych, przede wszystkim podczas spotkań ze znajomymi. Ponadto są tłem dla różnego typu aktywności. 40% przebadanych wskazało na estetyzującą funkcję poznańskich pomników. Zwracają oni uwagę na to, że pomniki bardzo często są elementami dekorującymi przestrzenie publiczne, dostarczającymi pozytywnych wrażeń estetycznych (Rysunek 4).

Analizując funkcje, jakie pełnią poznańskie pomniki można wysnuć wniosek, że bez względu na wiek ankietowanych, każdy dostrzega ich wartość historyczną, użyteczną oraz estetyzującą. Pozytywnym aspektem wyników badań jest to, że młodzi ludzie w równym stopniu co osoby bardzo dojrzałe szanują przeszłość i osiągnięcia historii „zapisane” w bryłach pomników. Pomniki nadają tożsamość miejscom, sprawiają, że stają się rozpoznawalne i zapamiętywane, dlatego ludzie chętnie się w tych miejscach umawiają. Każda grupa wiekowa dostrzega ich piękno oraz to, że dekorują przestrzenie, w których się znajdują.

Rysunek 3

Funkcje pełnione przez place miejskie w Poznaniu [% wskazań respondentów]

Suma udzielonych przez respondentów odpowiedzi przekracza 100%, ponieważ ankietowani mogli wskazać trzy odpowiedzi.

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 4

Funkcje pełnione przez pomniki w przestrzeniach publicznych Poznania [% wskazań respondentów]

Suma udzielonych przez respondentów odpowiedzi przekracza 100%, ponieważ ankietowani mogli wskazać trzy odpowiedzi.

Źródło: opracowanie własne.

5. Podsumowanie

Przestrzeń publiczna, jak sama nazwa wskazuje, ma charakter dobra wspólnego. Ma służyć każdemu. Przewiduje się, że przestrzeń publiczna pełni różne funkcje i zaspakajają potrzeby swoich użytkowników w różnych aspektach życia. Poznań posiada wiele atrakcyjnych miejsc publicznych, z którymi szczególnie mieszkańcy chętnie się utożsamiają i w których często przebywają. Ich układ przestrzenny jest istotnym elementem kompozycyjnym funkcjonalnej struktury miasta.

Przeprowadzone w pracy postępowanie badawcze, dotyczące zbadania percepcji pojęcia przestrzeń publiczna oraz postrzegania funkcji pełnionych przez poznańskie przestrzenie publiczne, składania do sformułowania następujących wniosków:

1. Przewiduje się, że przestrzeń publiczna jest pojęciem kojarzonym przede wszystkim z obszarem, do którego można łatwo dotrzeć i swobodnie z niego korzystać. Postrzeganie przestrzeni publicznej ma charakter subiektywny i jest w dużej mierze uzależnione od statusu społeczno zawodowego, wyznawanego systemu wartości i wiedzy ogólnej;

2. Przewiduje się, że przestrzeń publiczna, zaspakajając potrzeby swoich użytkowników, pełni różne funkcje. Najczęściej ankietowani przypisują im funkcję przestrzeni społecznej (wspólnej), w której spotykają się z innymi ludźmi, nawiązują nowe znajomości i rozwijają dotychczasowe kontakty;
3. Dla różnych grup użytkowników (profilu zawodowych) role pełnione przez przestrzeń publiczną są odmienne. Percepcja ich funkcji zależy od stopnia zaspokojenia potrzeb jej użytkowników;

4. Przewiduje się, że potrzeby ludzkie są ogromne i wciąż się zmieniają, dlatego wachlarz funkcji pełnionych przez przestrzeń publiczną jest niewystarczający i wymaga ciągłych zmian i udoskonalień;
5. Plac miejski w Poznaniu wpływający na budowanie tożsamości miasta, są jego wizytówką oraz pełnił trzy podstawowe funkcje: kulturalną, rekreacyjną oraz społeczną;
6. Pomniki w przestrzeniach publicznych Poznania odgrywają ważną rolę użytkową oraz estetyczną. Ponadto nadają charakter miejscom sprawiając, że stają się rozpoznawalne. Duża część respondentów, bez względu na wiek, dostrzega wartości historyczne pomników, co można interpretować jako oznakę ich patriotyzmu i szacunku do przeszłości.

Popularność pomników i sympatia do nich ze strony użytkowników miasta, zależy od ich położenia w przestrzeni. Ludzie lubią te pomniki, do których mają dostęp, mogą ich dotknąć, zrobić sobie ciekawe zdjęcie. Dzięki temu, że są one położone w strategicznych miejscach, ludzie dobrze je znają i uważają za interesujące.

Bibliografia

1. Cichy Pazder E. M., 2007. *Atrakcyjność miasta metropolitalnego. Wyznaczniki percepcyjne i behawioralne. Przykład Poznania.* [w:] *Percepcja współczesnej przestrzeni miejskiej.* M. Madurowicz (red.), Uniwersytet Warszawski, Warszawa.
2. Czepczyński M., 2012. *Przewiduje się, że przestrzeń publiczną jako formę reprezentacji społeczności lokalnych. Między hibernacją a animacją centrów małych miast woj. pomorskiego* [w:] *Przewiduje się, że przestrzeń publiczną małych miast.* K. Heffner, T. Marszał (red.), KPZK PAN, Warszawa.
3. Gehl J., 2009, *Życie między budynkami. Użytkowanie przestrzeni publicznych,* Wyd. RAM, Kraków.
4. Jałowiecki B., Sekuła E. A., 2009. *Społeczne funkcje pomnika.*
5. http://www.euroreg.uw.edu.pl/dane/web_euroreg_seminary_files/267/spoeczne_funkcje_pomnika_seminarium_euroreg.pdf [dostęp: 23.09.2013].
6. *Karta Przewiduje się, że przestrzeń publiczną,* 2009. www.tup.org.pl/download/2009_0906_KartaPrzewiduje_sie_publicznej.pdf, [dostęp: 23.01.2015].
7. Litwińska E., 2012. *Czy można mówić o specyfice przestrzeni publicznych małego miasta?* [w:] *Przewiduje się, że przestrzeń publiczną małych miast.* K. Heffner, T. Marszał (red.), Studia KPZK PAN, t. CXLIV, Warszawa.
8. Maga Jagielnicka R., 2012. *Standardy publicznych przestrzeni miejskich* [w:] *Przewiduje się, że przestrzeń publiczną małych miast.* K. Heffner, T. Marszał (red.), Studia KPZK PAN, t. CXLIV, Warszawa.
9. Markowski T., 2001. *Rozwój regionalny i przestrzeń publiczną.* Biuletyn KPZK PAN, z. 194, Warszawa.
10. Matusiak M., 2010. *Przewiduje się, że przestrzeń publiczną jako czynnik konkurencyjności miast.* [w:] W. Gaczek (red.), *Prace z gospodarki przestrzennej.* ZN 161, Wyd. Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań.

11. Ossowicz T., 2009. *Przestrzeń publiczna w sferze dyskusji*. Biuro Rozwoju Regionalnego, Poznań, <http://pl.scribd.com/doc/43442856/2009-05-T-Ossowicz-Przestrze%C5%84-publiczna> [dostęp 3.02.2015].
12. Samuelson P. A., 1954. *The Pure Theory of Public Expenditure* [w:] *The Review of Economic and Statistics*, Nr 4.
13. *Strategia Rozwoju Miasta Czeladź na lata 2005-2015*. 2004. Urząd Miasta Czeladź, Czeladź (zał. nr 1 do Uchwały RM Czeladzi XXXXII/607/2004 z dnia 30.12.2004r.).
14. Szewczuk W., 1984. *Psychologia zapamiętywania*. Warszawa.
15. Wantuch Matla D., 2012. *Stymulująca rola miejskich przestrzeni publicznych*, Kraków.
16. Zawadzki B., 1970. *Wstęp do teorii osobowości*. Warszawa.

THE PERCEPTION AND FUNCTIONS OF PUBLIC SPACE IN THE OPINION OF ITS USERS (THE CASE OF POZNAŃ)

Summary

The paper is based on the research of the perception of the concept of public space and its functions in Poznań, with special emphasis put on squares and monuments. The empirical study was conducted through the questionnaire sent to 300 respondents. The research has shown that public spaces fulfill different functions and satisfy the needs of their users in various aspects of life. Poznań has a lot of attractive public places. The inhabitants of the city willingly identify with them and like spending time there. The notion of “public space” usually refers to the area that is easily accessed and easy to use, and its perception is subjective and largely depends on one’s social and professional status as well as on his or her system of values and general knowledge.

Key words

public space, study of preferences, inhabitants’ needs

JEL Classification

R10, R29, R30
